

tek és lelketlenség érdemli. A' felebb kivont pár hely nem az egyedül jó; vannak talán élenkebbek is, de tartalmas mind, kivétel nélkül; 's ref. azokkal csak az író' hangját 's írásmódját akarta ismertetni. Miket a' kisasszony mond osztályáról, az úrfi a' magáéről, az öreg kispados az urak' tiszteiről, mind meg annyi gypsznyomata a' valónak. Bár sok olvasója akadna a' kis könyvnek, melly célirányosban volt volna valamelly nagy közönségű folyó lapban közölve. Nem a' forma, hanem a' tartalomért ohajtjuk, hogy német fordítót leljen, 's nem a' külföld', hanem az édes haza' számára. Így talán hamarabb eljut azokhoz, kiket illet.

S. F.

149. Athenaeum miatti zajgások.

III.

Itéletünk szerint nincs könnyebb, mint bizonyos urakat sántikálásokon utól érni, mihelyt őket rendszerez és egy kissé folytonos figyelemmel követjük.

Csató Pál.

Nem lehet nem javalni a' Hírnök' szerkesztőjének azon saját és igen új vállalatát, melly a' mult februáriusban „Magyar hírlapok' heti szemléje“ cím alatt megindítatott. Miután folyóiratink a' literatura' egyéb termékeiről bírálatokat közlenek, igen természetes és korszerű, hogy a' magyar hírlapok' cikkelyei is bíraltassanak, 's így napról napra szélesb terjedelmű literaturánkban ne maradjon semmi megítéltetés nélkül. A' Hírnök' ügyes szerkesztője csupán ott hibázta el a' dolgot, hogy ezen fontos cikkely' — nem is szerkesztését, hanem — írást Csató Pál' kezeire bízta, kinél az valóságos kés gyermek' kezében. Nem ismerünk a' magyar literaturában feltűnt jobb fejek között — Csató is közéjük tartozik — embert, ki olly kevésbé való critical pályára mint épen ő. Criticához férfi kell, szilárd, elvekben alapos, elvekhez hű: Csató egy lenge lélek férfi testben, változékony mint az aprilisi napok, mit ma javál, holnap kárhoztatja, holnap után ismét javálja, a' szerint mint személyes érdekei kívánják. Criticához tisztaságot szerető kezek kellenek, olyanok, mellyek magokat alacsonság, igazságtalanság, részrehajlás' foltjaival beszennyezni írtózzanak. Criticusnak szabad párthoz tartozni, hová minden okos embernek tartozni is kell: az elvek' pártjához; személypárthoz nem: Csató pe-

dig a' szerint méri kegyeit és büntetéseit, a' hogyan valakit szeretni vagy nem szeretni szempillantatnyi haszna kívánja. Ezekből magyarázhatnak, kik közelebbről ismerik, azon sok változást, melyen Csató, élének napjaiban keresztül ment.

Mióta ő, mint szemleíró, a' magyar literatúrában mindenes lett, igen sok dolga van, mit épen olly könnyűséggel mint fölületességgel végez; el nem mulatván nézeteit egyoldalú, csípős és keserű, de a' sokaságra jól számolt gúnyaival fölereszteni. Ő egy lélekzettel 's minden elakadás nélkül ítél, ország, világ, színház, literatura' dolgairól; 's ha az általa igen megtisztelt nevek (neveink) fordulnak elő, bizonyosak lehetünk benne, hogy a' toll illő figyelemmel megnyomva, csapásai meglehetősen agyarkodással egyenesen fejünknek intézve vannak. Ez nekünk nagy tisztelet, neki szomorú kötelesség, melyet midőn olly buzgón teljesít, lelke sír, esze kétségbe esik; nem mintha ezen mesterséghez elég jó vére nem volna, hanem, mivel mind ezt tennie kell. Azért akár ellenségeinek, ha volnának, akár barátinak, ha maradtak, nincs mit boszankodni vagy örülni divatba jött nevén. Neki minden sora nagy kínjába kerül. Ő minden betűjében függetlenségre született lelkének egy részét temeti el, 's szépen indult elméje végre vadonba vész, melyet kietlenné teszen a' káröröm, melyben álmái rémekké változnak. 'S ennek, uraim, nem egészen őmaga oka. Mostoha körünk kárhoztatá őt e' bűnhődés' legöldöklőbbikére, 's ha meg akar élni, meg kell kövülnie, hogy ne tudja, mit gondol, ne higye, mit tanít, ne hallja, mit mások mondanak, 's mindenek fölött érezni felejtsen. Kimélet tehát a' bal körülmények által elsodrottnak, de igazság is, nehogy a' mit ő kínjában tanít, hitelre kapjon 's kápráztató alszínei által a' közvéleményt félre vezesse.

Neki, mint mondók, kötelessége mondani, miket mond 's hogy mind ezekben kevesebb vadsággal; 's nem a' legújabb divatos durva kifejezések' segítségével jár el, egyedül jobb izlésének, mit tőle eddig meg nem tagadhatni, 's világosb eszének tulajdonítható. Gorombaság, neveletlenség, kevés, sőt semmi fáradságba sem kerül, és súlya szerzőjére esik vissza, mit Csató igen jól tud, 's azért kerülni ügyekszik. Az ő

fegyverei egészen más neműek mint társaié; ő a' simaság, részrehajlatlanság' álorczáját veszi fel, 's a' simaság, részrehajlatlanság ismét dicséretes dolgok: de az álorcza nem az. Ezen álorczával szedi rá a' kényelmes jámbort, a' bokros foglalatosságai miatt elszórakozottat, 's mind azokat, kik vagy nem bírnak, vagy nem tartják méltónak kis dolgokban is a' valónak igaznak nyomára akadni. Cuiuslibet rei simulator ac dissimulator; 's hogy ezen tulajdonságain azonnal rajta ne kapassék, éber elméje áll őrt. Őt úgy lehet tekinteni mint literaturai veszteséget, mint megromlott bort, mely még eczetkorában is erejét mutatja: csípős és mérges, 's elég hathatós megsemmisíteni mindent, mihez vegyítetik.

E' szerint Csató' helyzete felette bajos és nyomasztó; hivatala bokros gondokkal jár, 's ki mind ezt felfogta, nem csodálkozhatik, ha ő, a' különben ügyes, hibákat követ el, 's a' másnak mért csapást gyakran ön fejére hárítja. Az itt mondottak a' Figyelmező' folytatában jobban és jobban be fognak bizonyodni.

Illy ember' kezében van most a' magyar hírlapok' criticája *). 'S ő ezen criticákban a' hírlapokat három részre osztja: pajtásokra, neutralisokra és ellenségekre. Pajtások: a' Rajzolatok, Természet, Szion. A' két elsőbbik azért, mert e' két fészekben tenyészenek és élődnek csak nem mind azon ifju írók, kiket hasonlóképp, mint Csatót, a' desperatio tett criticusokká: Munkácsy, Kunoss, Hazucha, Stancsics és Frankenburg, mind megannyi rendes tag Kunoss' tudós társaságában, 's kiket mi, adandó alkalommal, sorban meg fogunk ismertetni a' közönséggel. A' Szion azért pajtás, mert Csató a' vallásosság' köpönyegét is szereti, szükség úgy kívánván, magára öltetni. Neutralis lapok: Erdélyi Hírlap 's Mulattató, Ismertető, Híradó és Nemzeti Társalkodó, Regélő és Honművész. Világos ellenségek: Athenaeum és Figyelmező, Jelenkor és Társalkodó, Vasárnapi Újság. Azonban ő a' pajtasságot és ellenkedést úgy üzi, hogy sokszor a' pajtásokról is mond szelid gáncso-

*) Csató már néhányszor protestált azon állítás ellen hogy ő bírál: de ezen protestatiók nevetségesek. Egyetlenegy szemle sem jelent még meg, melynek hangja bíráló ne volna. Ez nem kíván bizonyítgatást, ez kézzel fogható.

kat és az ellenségekről is mérsékelt dicséreteket, mi nem rossz fogás volna akkor, ha Csató egészen bohók és vakoknak írta.

Lássuk a' szemleirő' criticusi mozgalmait febr. 1-től, midőn szemlét kezdette, a' mennyire azok ügyünket érdeklik, mert ez úttal jobbára csak ezekre akarjuk szorítani észrevételeinket.

(Folytatjuk.)

Jutalomtétel.

150. — Horváth József néhai kalocsai kanonok' alapítványa 's ezen épült jutalom-kérdés. Ezen alapítvány' célja a' magyar nyelvnek a' religiói tárgyakban mivélése 's tökéletesítése. Tudnillik, a' nemeslelkű alapító' végintézete szerint, bizonyos summa' kamatjából esztendőnként azon, egyedül magyar nyelven író tudós nyerend jutalmat, kit erre, jelesen dolgozott theologiai, főkép pedig a' keresztény erkölcsöt tárgyazó munkájaért, a' pesti theologiai kar legérdemesebbnek ítél. E' végett három egymás után következő esztendőben jutalom-kérdések fognak föladatni; a' negyedik esztendőben pedig, kérdés-föladás nélkül azon munka' írója fog megjutalmaztatni, melly a' közéletben lefolyt négy esztendőben magyar nyelven kiadott theologiai munkák között, a' közönség' véleménye 's a' theologiai kar' ítélete szerint, legjobbnak találta. A' föl- adandó kérdések' dolgozására egy esztendő fog engedtetni. A' megjutalmazott feleletnek külön vagy valamellyik folyóiratban a' szerző által kell kiadatnia. Ezen fölül a' boldogult alapítónak, mint önmaga megjegyzé, épen nem szándéka, hogy eme' theologiai tárgyak' írói régente vagy ujabban fenforgó 's hajszalhasogató kérdéseket, mely eszmélkedéseket, vagy homályos fejtegetéseket, sértegető kifejezésekkel és harczoló tollal vitassanak; mint-hogy ezek a' keresztény religiónak fölséges méltóságát, mellynek különböztető czimere a' szeretet és békeség, igen alacsonyítják, 's terjesztését gátolják. Ohajtja tovább az alapító, hogy ezen theologiai tárgyak' írói óják magokat a' himezett, vagy csonkitott és eldarabolt szavakkal zavart írásmódtól; mivel ez a' magyar nyelvet természetes erejéből és szépségéből kivetkőzteti, meghomályosítja 's érthetetlené teszi. Ezekhez képest az említett theologiai kar a' dologhoz értőket a' következőkre figyelmezteti:

Ámbár a' haza' 's egyes polgár', a' jelen 's jövő élet' boldogsága nagy részint az egyházi 's polgári törvények iránti engedelmeségtől függ: a' köztapasztalás szerint mind- azáltal a' törvényes előjárók iránti engedelmesség annyira elhatalmazik, hogy a' szomorú következtéstől méltán tarthatni. Ez okra nézve olly értekezés kívántatik, melly